

К. М. Семенюк,
аспірант, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ЕКОНОМІЧНІ МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЮВЕЛІРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

K. Semeniyuk,
graduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ECONOMIC METHODS OF STATE REGULATION OF THE JEWELRY SECTOR IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF TAX POLICY

У статті окреслено особливості та проблеми розвитку ювелірної сфери в Україні, досліджено економічні методи державного регулювання ринку ювелірної продукції в контексті податкової політики, розглянуто прогалини у нормативно-правовому регулюванні ювелірної промисловості та визначено перспективи вдосконалення державного регулювання учасників ювелірного ринку.

In the article the features and problems of development of jewellery sphere in Ukraine, studied economic methods of state regulation of the market of jewelry products in the context of tax policy, addressed gaps in the legal regulation of the jewelry industry and determined the prospects of perfection of state regulation of participants of the jewellery market.

Ключові слова: ювелірна сфера, економічні методи, державне регулювання, податкова політика, пробірний контроль, податкове навантаження, проблеми, ринок ювелірних виробів.

Key words: jeweller sphere, economic methods of state regulation, tax policy, assay control, the tax burden of the problem, the market for jewelry.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах трансформації вітчизняної економіки та розвитку ринкових відносин в Україні існує нагальна потреба у підвищенні конкурентоспроможності тих галузей промисловості, що мають загальнодержавне значення, серед яких важлива роль належить ювелірній сфері. Потрібно зазначити, що сьогодні ювелірна промисловість в Україні відстає у темпах свого розвитку від аналогічного виробництва в економічно розвинутих країнах і потребує додаткової підвищеної уваги з боку держави.

У світлі економічних реформ проголошується необхідність вдосконалення методів державного регулювання провідних секторів економіки нашої країни, вибору ефективних засобів та методів впливу держави на суб'єктів економічних відносин.

Питання розвитку економічних методів державного регулювання ювелірної сфери в Україні в контексті податкової політики держави на сьогодні вважаються чи не найактуальнішими в економічному та соціальному житті України. На жаль, сьогодні податкова політика України не є засобом регулювання вітчизняної економіки загалом та ювелірної промисловості зокрема, а лише засобом мобілізації доходів державного бюджету. Отже, постає складна проблема вдосконалення відносин між державою та платниками податків.

Одним з першочергових завдань на даному етапі є створення ефективної податкової політики, яка б забезпечувала розвиток ювелірної промисловості та відповідним чином регулювала б економічні відносини в даному економічному секторі нашої країни, оскільки податки повинні слугувати не тільки джерелом отримання доходів бюджету, а й виступати найважливішим інструментом податкового регулювання економічних процесів суспільства.

Для створення відповідних умов щодо підвищення конкурентоздатності економіки України на світовій арені

потрібно проведення реформ та ринкових перетворень в сфері державного управління.

Належна правова основа державного управління ювелірного сектору господарства в умовах глобалізації є гарантією економічної безпеки України, умовою забезпечення її фінансової стійкості та престижу на міжнародній арені.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблема методів державного регулювання ювелірної сфери в Україні знайшла своє відображення у наукових працях І.В. Григоренко, О.М. Маліченко, В.М. Вартачаня, М.М. Назимока та інших дослідників.

Питаннями правового забезпечення функціонування ювелірного ринку займалися К.В. Єфремова, А.М. Чиж, І.В. Шатковська, В.В. Михальський.

Однак проблема економічних методів державного регулювання ювелірної сфери в Україні в контексті податкової політики держави не привернула достатньої уваги науковців. Бракує аналітичних досліджень як самої ювелірної галузі, так й літературних джерел щодо правових аспектів її регулювання. Вищезазначене свідчить про актуальність обраної теми та зумовлює необхідність її ґрунтовного вивчення.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз економічних методів державного регулювання ювелірної сфери в Україні в контексті податкової політики держави, дослідження наукових та нормативних джерел й особливостей діючого законодавства України щодо регулювання ринку ювелірних виробів та визначення перспективи вдосконалення державного регулювання учасників ювелірного ринку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Законодавство України в ювелірній сфері визначається сукупністю нормативно-правових актів, що містять у

собі норми права, які регулюють видобуток, виробництво, використання та операції з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням в Україні та характеризують повноваження й функції органів державного регулювання і контролю, відповідальність суб'єктів господарювання за порушення норм законодавства в сфері обігу дорогоцінних металів і каміння та податкового регулювання економіки країни.

На початок 2013 року, вітчизняний ювелірний ринок представлений близько 7500 суб'єктами господарювання, понад 99% з яких мають недержавну форму власності.

Протягом 2000—2008 роках галузь набирала обертів, досягнувши обсягів виробництва ювелірних виробів понад 100 тонн на рік.

Дослідження динаміки розвитку українського ринку ювелірної продукції вказують на те, що під впливом світової фінансової кризи в даному секторі економіки відбулися негативні структурні зрушення. Так, протягом 2008—2012 рр. спостерігався загальний спад обсягів ювелірного виробництва, падіння попиту на ювелірні вироби.

У зв'язку зі знецінюванням гривні і підвищенням світових цін на дорогоцінні метали в Україні на 55—60% подорожчало банківське золото, що використовується для виробництва ювелірних виробів. Отже, головним фактором скорочення ринку було значне зростання цін на дорогоцінні метали. Потрібно зазначити, що за період із вересня 2008 року по червень 2013 року ціни на золото виросли майже на 70% — до \$1394,5 за унцію (на 31.05.2013).

За даними Департаменту державного регулювання операцій із дорогоцінними металами і дорогоцінними каменями і пробірного нагляду Міністерства фінансів України на ринку за період 2008—2012 рр. роздрібні продажі ювелірних виробів скоротилися в 1,5 рази, оптові — в 2,5 [7, с. 33].

У зв'язку із кризовими явищами та зниженням попиту на ювелірні вироби більшість вітчизняних підприємств вимушені були зупинити виробництво та відправити співробітників у безстрокові відпустки. На багатьох підприємствах відбулося скорочення штатів та були закриті виробничі лінії, найбільш слабкі виробники не утрималися на ринку та почали проведення процедури банкрутства [4, с. 33].

Прогнози розвитку ювелірної сфери України не можна назвати сприятливими. Крім наслідків економічної кризи, на ювелірний ринок також значно впливає державне регулювання.

Необхідно відмітити, що на стан ювелірного ринку вплинула не тільки фінансова криза, але й впроваджені восени 2008 року новації у державному регулюванні галузі щодо боротьби з контрабандою ювелірних виробів.

Так, згідно з наказом Міністерства фінансів України від 07.07.08 р. № 894 суб'єкти, що мають ліцензії на ювелірному ринку, включаючи оптовиків і роздрібників, повинні надавати до Департаменту державного регулювання операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінними каменями і пробірного нагляду Міністерства фінансів інформацію, а також звітність за шістьдесятьма показниками господарської діяльності.

Сьогодні систему нормативно-правових актів, що визначають правові та організаційні засади регулювання ювелірної сфери, утворює сукупність законів та підзаконних нормативних актів, які мають ієрархічну структуру та формують правове поле для його реалізації.

У 2010 році в Україні набув чинності Закон України від 19.10.2010 р. № 2608-VI "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності", яким було внесено зміни до законів України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" та "Про державне регулювання видобутку, виробництва і викорис-

тання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними".

Як наслідок, 16 листопада 2010 року в Україні було ліквідовано ліцензування діяльності у сфері ювелірного виробництва та торгівлі. Однак при цьому не було скасовано заборону щодо здійснення роздрібно торгівлі ювелірними виробами на ринках (крім спеціалізованих магазинів), з рук, у дрібно роздрібній торговельній мережі.

Так само не зазнав змін та не був скасованим порядок приймання ювелірних виробів у продаж виключно на підставі прибуткових документів (накладні, акти, інша супроводжувальна документація), з обов'язковим вхідним контролем їхньої якості.

Вважаємо, що прийняття Закону щодо обмеження державного регулювання господарської діяльності буде мати позитивний вплив на створення належних умов для провадження господарської діяльності на ювелірному ринку, спричинить зростання інтересу у започаткуванні бізнесу, зменшить фінансове навантаження на підприємства галузі, спричинене наказовим обов'язком отримувати ліцензії та допоможе знизити рівень корупційних проявів у органах державної влади.

Такий поштовх на обмеження державного регулювання господарської діяльності в свою чергу, буде сприяти вдосконаленню як законодавства, що діє в сфері ліцензування, так і державного регулювання господарської діяльності.

Потрібно підкреслити, що в умовах ліквідації ліцензування ювелірної сфери значно посилюється роль державного контролю за якістю реалізованих на ринку ювелірних виробів. Адже, згідно із Конституцією України, держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпекою продукції та всіх видів послуг і робіт (ст. 42).

Зазначимо, що законодавством визначено обов'язкове клеймування всіх виготовлених в Україні та ввезених в Україну ювелірних виробів державним пробірним клеймом і маркування етикеткою.

Враховуючи майбутні зміни в податковому законодавстві (скасування пільг зі сплати ПДВ для торговців ювелірними виробами), багато що залежатиме від того, чи зможе Союз ювелірів України мінімізувати ризики майбутніх реформ для учасників ринку. На ювелірному ринку є багато дрібних гравців, а для них це може мати серйозні наслідки.

Не викликає сумніву, що здійснення підприємницької діяльності в ювелірній сфері неможливе без відігрівання суттєвої ролі держави в економічно-правових відносинах, що побудовані на ринкових принципах. Отже, розвиток даного сектору економіки передбачає вдосконалення функціонування потужної державної економіко-правової політики та механізму організаційно-господарських відносин. Результатом є гостра потреба у підвищення державного управління та розробці нової стратегії, що буде заснована на концепції активної участі не лише держави-регулятора, а й держави — учасника ринкових процесів.

Адже вивести ювелірний ринок із кризового стану ситуації, що склався в останні роки, може тільки грамотна й послідовна державна політика, що повинна бути висвітлена у Державній програмі розвитку ювелірної галузі.

Окремої уваги заслуговує питання щодо податкового регулювання ювелірної сфери. Адже в Україні з 1 січня 2012 р., після введення до Податкового кодексу України розділу щодо спрощеної системи оподаткування, та до сьогодні здійснення законної підприємницької діяльності в сфері торгівлі ювелірними виробами на спрощеній системі оподаткування незаконно обмежується органами податкової служби внаслідок неоднозначного (множинного) тлумачення окремих норм щодо визначення таких видів господарської діяльності, як виробництво та реалізація дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, вважають в Асоціації ювелірів України.

Протягом 2012 року малий ювелірний бізнес в Україні виборював право на застосування спрощеної системи оподаткування, яке не визнавалося Державною податковою службою, хоча Податковим кодексом України не було передбачено прямої заборони бути платниками єдиного податку суб'єктам господарювання, які здійснюють виготовлення ювелірних виробів та торгівлю ювелірними виробами. Зважаючи на те, що малий ювелірний бізнес представляє більшість ювелірної галузі (близько 90% операторів ювелірного ринку України), наслідком ситуації, що склалася навколо єдиного податку у 2012 році стало скорочення обсягів виготовлення ювелірної продукції на 20,3% (на 10,1 тунну) в порівнянні з 2011 роком.

Позиція українських податківців ґрунтувалася лише на ототожненні дорогоцінних металів і каміння зі споживчою продукцією — ювелірними та побутовими виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. А тому, згідно із позицією Державної податкової служби України, платниками єдиного податку не могли бути юридичні особи та фізичні особи-підприємці, які здійснюють видобуток, виробництво, реалізацію дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення, напівдорогоцінного каміння та ювелірних виробів з них.

На нашу думку, керуючись листом ДПС України від 06.02.2012 року № 3443/7/17-1217, податковими органами було прийняте протиправне рішення про відмову у видачі свідоцтв платника єдиного податку виробникам ювелірних виробів і торговцям ювелірними виробами. Внаслідок цього рішення Державної податкової служби України, ювелірна галузь протягом року була практично паралізована, зупинилися тисячі ювелірних виробництв і об'єктів торгівлі ювелірними виробами. Біля 130 тисяч найманих працівників опинилися під загрозою скорочення, тисячі працівників ювелірного сектору були відправлені у безстрокові неоплачувані відпустки.

Непоправний збиток народному господарству країни було нанесено значним скороченням бюджетних надходжень у вигляді 5% збору на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування з продажу ювелірних виробів з золота (крім обручок), платини та дорогоцінного каміння.

Низка державних підприємств пробірного контролю сфери управління Мінфіну, які здійснюють випробування та клеймування ювелірних виробів, перейшли на одно- або дводенний режим роботи внаслідок значного скорочення замовлень послуг від виробників ювелірних виробів. Було порушено сталі економічні зв'язки між виробниками ювелірної продукції і роздрібною торговельною мережею.

Потрібно зауважити, що податковою службою було проігноровано позицію Міністерства фінансів України, викладену в листі від 19.01.2012 р. № 31-08160-10-18/1122. У листі було роз'яснено, що види діяльності з виготовлення ювелірних виробів та торгівлі ювелірними виробами не входять до переліку заборонених видів діяльності для платників єдиного податку.

Протягом зазначеного періоду 2012 року Мінфін та Комітет Верховної Ради України з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики неодноразово зверталися до Державної податкової служби України щодо відсутності у Податковому Кодексі України обмежень на застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для виробників і реалізаторів ювелірних виробів. Водночас Міністром було визнано такими, що підлягають скасуванню та відкликанню з місць застосування, листи Державної податкової служби України, згідно з якими оператори ювелірного ринку не могли бути платниками єдиного податку.

Так, у Постанові Вищого адміністративного суду України від 15.08.2012 р. було фактично встановлено, що до 1.07.2012 р. малий ювелірний бізнес не мав права на застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та

звітності. Більшість учасників ювелірного ринку отримали свідоцтва платника єдиного податку лише з 1.10.2012 р.

13.03.2012 Верховною Радою України було прийнято за основу законопроект № 9661-д від 17.02.2012 щодо внесення змін до Податкового кодексу України. Даним законопроектом окремо було зазначено положення щодо можливості застосування спрощеної системи оподаткування в ювелірній галузі.

З 1 липня 2012 року, відповідно до змін, які було внесено Законом № 4834-VI (Законопроект № 9661-д) — суб'єкт господарювання — фізична особа, яка є платником інших податків і зборів відповідно до Податкового кодексу, може здійснити перехід на спрощену систему оподаткування з видом діяльності виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння, за умови дотримання платником вимог, встановлених ПКУ для платників єдиного податку, шляхом подання заяви до органу державної податкової служби не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного кварталу.

Отже, враховуючи норми Закону N 4834-VI з 01 липня 2012 року суб'єктам господарювання, які здійснюють діяльність з виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння, надається право обирати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності.

При цьому передбачається, що дані суб'єкти господарювання відносяться виключно до третьої групи платників єдиного податку, а ставка єдиного податку встановлюється у розмірі 5 відсотків.

Отже, шляхом подолання багатьох труднощів і проблем у 2012 році представникам малого ювелірного бізнесу України вкотре вдалося відстояти право на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності.

Однак із настанням 2013 року виникли нові законодавчі ініціативи, спрямовані на звуження застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності в ювелірній сфері.

Зокрема законодавчою ініціативою спрямованою на звуження застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності є проект Закону України "Про внесення змін до статті 296 Податкового кодексу України щодо посилення контролю за обігом товарів іноземного виробництва", яким передбачено обов'язкове застосування реєстраторів розрахункових операцій фізичними особами-підприємцями — платниками єдиного податку під час продажу, зокрема, ювелірних виробів та годинників іноземного виробництва, раніше ввезених на територію України. Цей проект Закону України теж розроблений замість відкликаної з Верховної Ради України 12.12.2012 р. законопроекту № 11404.

На нашу думку, даним законопроектом не передбачений механізм фіксації податковими органами кола суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю ювелірними виробами іноземного виробництва, та однозначного їх відокремлення від інших суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю ювелірними виробами виключно вітчизняного виробництва. Отже, існує імовірність поширення обов'язку застосування реєстраторів розрахункових операцій на всіх без винятку платників єдиного податку, які здійснюють торгівлю ювелірними виробами та годинниками.

У разі запровадження норм цього законопроекту фізичні особи-підприємці, які здійснюють торгівлю ювелірними виробами та годинниками, будуть вимушені нести недоцільні додаткові витрати на придбання, обслуговування та використання реєстраторів розрахункових операцій, на ведення додаткового обліку та подання до-

даткової звітності. Буде значно збільшено кількість перевірок фізичних осіб-підприємців. Також будуть розширені підстави для застосування податковими органами штрафних (фінансових) санкцій. Загалом такі новації спричинять посилення адміністративного тиску податкових органів на малий ювелірний бізнес.

Таким чином, розглянувши основні аспекти економічних методів державного регулювання ювелірної сфери в Україні в контексті податкової політики держави нами було визначено той факт, що діюче податкове законодавство у сфері ювелірного бізнесу є недосконалим.

На жаль, у Законі України "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними" від 18 листопада 1997 року № 637/97-ВР [1] фактично не передбачені заходи з боку держави, що спрямовані на активізацію внутрішнього ринку та вдосконалення податкового законодавства й підтримки фізичних осіб підприємців, численність яких в сфері торгівлі ювелірними виробами, за інформацією Асоціації ювелірів України, складає сьогодні біля 95 %.

Потрібно відзначити, що одними із головних моментів, щодо забезпечення позитивного впливу системи оподаткування на економічні стимули розвитку ювелірної галузі є пільги, які повинні мати виключно адресну спрямованість досі не передбачені вітчизняним Податковим законодавством.

Очевидним є сам факт неможливості провадження прибуткової діяльності з роздрібною реалізації ювелірних виробів за умови існуючого податкового навантаження на малий бізнес податками та зборами.

Отже, дослідження сучасного стану податкової системи свідчить, що на сьогодні залишаються відкритими питання переорієнтації чинної податкової системи на стимулювання процесів соціально-економічного розвитку країни, вирішення яких може стати суттєвим кроком до підвищення конкурентоспроможності держави та сприяє розвитку економіки України.

Завданням державної податкової політики щодо податкового регулювання ювелірної сфери є встановлення такого оптимального рівня й визначення умов оподаткування, які забезпечують баланс інтересів держави і платників.

Зазначимо, що основними стратегічними цілями реформування системи оподаткування ювелірної сфери слід вважати підвищення конкурентоспроможності ювелірного сектору економіки країни; легалізацію тіншового сектору; нарощування критичної маси суб'єктів малого бізнесу в ювелірній галузі; простоту та зрозумілість податкових норм для суб'єктів господарювання та забезпечення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства вітчизняними платниками податків.

Проведений аналіз вітчизняного ринку ювелірних товарів вказує на те, що розвиток ювелірного сектору економіки України можливий лише за умови зменшення податкового тиску на підприємців.

Однак, сучасна нормативно-правова система податкового законодавства не є достатньо розробленою, оскільки вона не враховує особливості ведення окремих сегментів бізнесу.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що для кращого зростання національної економіки і основних макроекономічних показників країни, для можливості ведення ефективно-прибуткової діяльності національних підприємств ювелірного сектору економіки, необхідно оптимізувати рівень всіх видів податків та звести до мінімуму бюрократичність процедури їх подання та кількості звітності впродовж року.

Основними правилами ефективного оподаткування ювелірного сектору повинне стати забезпечення рівних і справедливих умов оподаткування для всіх платників

податків. Адаже подальший розвиток ювелірної галузі в Україні значною мірою залежить від належного впровадження чинного законодавства, створення єдиної внутрішньо узгодженої системи нормативно-правового регулювання відносин у даній сфері та стимулювання розвитку ювелірного ринку з урахуванням особливостей розвитку економічних процесів.

Література:

1. Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, ст.112) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Закон України "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними" (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 9, ст. 34) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення деяких податкових норм". — Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2013. — № 16. — Ст. 136.
4. Вартанян В.М. Дослідження розвитку українського ринку ювелірної продукції / В.М. Вартанян, В.М. Гавва, Д.О. Турко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. — 2008. — № 3. — С. 108—117.
5. Єфремова К.В. Особливості правового регулювання господарської діяльності на ринку виробів із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння [Текст]: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 / Єфремова Катерина Вікторівна; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2009. — 213 с.
6. Аналітичні матеріали Асоціації ювелірів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.jeweller.com.ua>
7. Державна пробірна служба України Інформаційно-аналітичні матеріали про діяльність ювелірної галузі України у 2012 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.assay.gov.ua/denj1.nsf/0/A20F0A8EBC8D378DC22579C10048637D>

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "Tax Code of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), vol. 13—14, p.112.
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1998), Law of Ukraine "On state regulation of production, manufacture and use of precious metals and jewels and control of operations with them", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), vol. 9, p. 34.
3. Verkhovna Rada of Ukraine (2013), "Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine concerning improvement of certain tax rules", Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), vol. 16, p. 136.
4. Vartanian, V.M. Havva, V.M. and Turko, D.O. (2008), "Research of the Ukrainian market of jewelry products", Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky, vol. 3, pp. 108—117.
5. Yefremova, K.V. (2009), "Features of the legal regulation of economic activity in the market of precious metals and stones", Abstract of Ph.D. dissertation, Global economy, Law, Nats. iuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho, Kharkiv, Ukraine.
6. Association of Jewelers Ukraine (2014), Analytical materials, available at: <http://www.jeweller.com.ua> (Accessed 4 April 2014).
7. State Assay Office of Ukraine (2013), Information and analytical materials about the activities of the jewelry industry in Ukraine in 2012, available at: <http://www.assay.gov.ua/denj1.nsf/0/A20F0A8EBC8D378DC22579C10048637D> (Accessed 4 April 2014).

Стаття надійшла до редакції 06.04.2014 р.